

ACC. N:R M. 15403: 1-9.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Ingelborg Johansson, Markaryd*
Härad: *Sunnarbo* Berättare: " " "
Socken: *Markaryd* Berättarens yrke: *husföreståndarinna*
Uppteckningsår: *1961* Född år *1898 i Heimaryd*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Ägg och ägglekare. s. 1-9.

LUF 24

31/2-61.

Ägg och äggkvar
Ägg och äggkvar ansågs i äldre tid som något förenämt
och förekom inte på bordet i vardagslag. Detta berodde
antagligen på att ägg var i fråga uppskattades, särskilt
av barn och ungdom, som ansåg ägg, särskilt kokta sådana
som en verklig delikatess, den man skulle ägna någon
uppmärksamhet på både genom tal och åtbörder. Då det vid
vissa tillfällen varken en sådan förenämning rått.

Ägget synades roga och man diskuterede om det kunde
vara kupp eller köne. Detta visade sig snart, ty var kälvan
som vi kallade den i ena ändan av ägget var det en kupp,
och var den på sidan var det en köne. Både detta var
intressant att iakttaga. Lyckte vi, men många andra
experiment och tankar eller gåtor kunde förekomma
under äggätning för. Det var spännande att höra om vem
som var i stånd att med en knyck sätta ägget rakt
på bordet / äggkvarar förekom inte i äldre tid / det var
inte alltid man lyckades. Likaså att bugge kupper av ägget

Luf 24

utan att skada gulsen, sådant kunde barn syssetsätta sig med vid bordet och underligt nog var det inget förbud på detta, eljest hette det alltid vid måltiderna förs, "lä" anedans "lössa minnen". Ibland kunde det hända, att någon föredrog en gåta som: "lille bulle låg på hylla fall ned och slags isönder, ingen man i detta land lille bulle leöts hem, eller: "jag vet ett hus som är fullt med mat men ingen förr leder därin."

När man sparsam med äggen i vanliga fall, så när det blev påsk tog man det igen, då hade man sparat ägg en längre tid så det kunde förekomma att det vankades 2-3 stycken till var och en i familjen att kuskälla med. Ett par veckor innan påsk var det brukligt förs, att barnen korgade 1-2 ägg om dagen och grände väl för att på påskafton komma fram med ett tjugo extra påskägg och överraske kusmor. Vajligen kunde hon tillåta, men lärades att hon ingen ting märk och det var mycket roligt tyckte vi. Barnen i

granngårdarne gjorde på samma sätt. Väterligtvis
var det i hemmens kökshus man tog ett och annat ägg
och på detta sätt sparade, bara för den nämnda överraskningen
som var så spännande. Ett barnen voro väl under rättade
om vars och ens förlag, och vems som hade mest påskägg
att visa upp det var saker som dikterades i breven.
Ett gäva bort ägg åt dem som inga köns hade var ganska
vanligt för, särskilt till påsk, men även vid andra
tillfällen. Tydligen var det, det bästa både givaren och
mottagaren visade om, och därför uppsköldes en sådan
gäva utiingen det var barn eller äldre som försädes
den summan.

Sedan länge tillbaka i tiden har det varit brukligt
med påskägg, men varifrån sedan egentligen här-
leder sig vet ingen. Man tror emellertid att det är
lämningar från den katolska tiden med fasta o. d. l.
Egg som alljämb varit det bästa och kraftigaste
födemedel man lyckas veta om, passade ju utmärkt

att gripa till efter den längre fastan för påsk.
Att färga äggen till påsk är något endast för yngre tid.
Man skulle aldrig något göra en antydan ditåt för,
så länge de gamla hade bestyrren. Det ansågs för vrätt
att på detta sätt leka med "Guds gåvor", och att man
blev upplyst härom mer än en gång det minnes
jag tydligt. Likaså var det förbjudet här, att direkt
leka med ägg, men, att det förekom sådant på andra
ställen i bygden vid ungdomsbjudningar. Det vet vi
och det är kanske inte frött utan man också vid sådana
tillfällen deltagit i någon mån. Vad leken kallades
här har jag tyvärr glömt, men det gällde att placera
ett ägg/gavelvis bokst / i ett skedblad och skedskaplet
sattes i munnen på någon av deltagarna, denne skulle
nu gå ett visst stycke och balansera ägget i skeden
lyskades det väl var där avsikt att få en liten belöning
ett äpple eller något i den stilen. Jag minnar mig
också en annan lek som förekom vid dylika tillfällen

här var det rika äggulan vispade med socker, som var
 grundämnet i den rätt man tillagade. Det hela gick ut på
 att lura deltagarna, vilka hade väntat sig en läcker
 smakrätt som emellertid gick deras näsa förbi. Tillagarna
 bjöds in, en åt gången, och fram till bordet där ledaren
 satt, med den läckra äggretten i en skål och uppmanade
 mbråkande att gäpa skulle den få smaka på något
 gott. Denne lydde naturligtvis uppmaningen och gäpade
 brett, men jämt i detsamma, tog ledaren skedern i sin
 egna mun och den inbjudare stod där med lång näsa.
 Värdas gäst blev trakterad på samma sätt och således
 var det endast ledaren som fick njuta av kalaset.
 Man kan väl inte lura sig mer än en gång och därför
 förkades det nya deltagare varje del var bjudning
 till "battens bröllop" som det hetade.
 Att man nielas äggan till gäst med alla handa
 figurer lyckas vara den enda ägglek som numera
 förekommer, och då det gäller denna bygd har

Säkerligen seden i fråga kommit in från andra
trakter, och blivit ett allmänt bruk. Det är tydligt,
att denna lek (måla äggen till påsk) såväl som
så många andra sederna har kommit från
skolan genom inflyttade lärarinnor som nu för
tiden är mycket duktiga att hitta på lekar och
experiment för att underhålla barnen.

Her i bygden har det varit brukligt sedan en längre
tid tillhålla påskmarsch beständ år 1913 då det första gången
förekom, att ungdom går omkring i gårdarna mellan
till första maj och sjunger, väl inte direkt för att få
ägg och pengar, men, att det vankas i varje gård tydligen
det är de beredda på. Numera är det förstas
bostlagh att vara omkring en korg att samla ägg
och, man godtar endast rena pengar, som man helt
enkelt delar sinsemellan. Vissa strofer i den gamla
marschen som: "nu hörs man på gatorna gå hem
söker ägg i varje vici" eller: "ägg och pengar, har vi

fält och för vikar så är det gott," har man numera inte slutet, det vill synes som man inte längre gillade det gamla systemet. De många besvär, som voro förknipade med denna oerfarenhet de första åren skulle aldrig kunna komma i fråga i vår tid. Det ordnades bjödning i någon gård, där ungdomarna samlades för att röra sig. Ett ägg, som på detta sätt sjungits ihop, var själva hundrätten på ett sådant kalas det är en given sak. Här verkades äggstoddy i stor utsträckning, och de som inte gillade denne blandning kunde få ägg i annan form, allt eftersom man önskade. Men äggstoddy förekom vid andra tillfällen också. Særligt vid julhögtiden i sådana hem där man hade vuxen ungdom. Någon av dessa gjorde uppblaget och man var inte sen att efterkomma ett sådant förslag. Äggförrådet var kanske inte så stort, men i regel hade man ägg till husbeker vid alla tider på året. Det är knappast möjligt, att man för femtio-sextio år sedan kände till metoden

att konservera ägg i vaffenglas, som blev så
vanligt längre fram i tiden, men man hade andra
sätt att förvara ägg under vintern. Det skulle
vara utmärkt, att lägga ägg i torra havreagmar,
ty här behöll de sin ursprungliga kvalitet,
menade de gamla, och vi för vår del tro att det var
ett beprövat medel.

Det gällde, att ha ägg att tillgå alla tider på året,
för, ty i många fall användes desamma som medicin
i en del sjukdomsfall. Varför man vid sådana
tillfällen skulle dricka ägget direkt ur skalet vet
ingen, men troligtvis hade det sin betydelse enligt
gammal sed. Att det var litet skrock och i handläggningen
av ägg så här i hemmet, det kan icke frångås. Det
påstods för, att ett rått ägg druckit ur skalet, var det
bästa medel att lugna kringsla nerver, och att metoden
tillämpades i stor utsträckning det minnes jag
tydligt. Vidare skulle man förvara med äggskallet

på så sätt att det kom hönsen till del väl sönderbramat,
det kunde i annat fall blivit en dubbel förlust.
Man trodde, att hönsen krävdes bäsk och värpade bättre
om de fingo tillgodogöra sig denna för värpning
så viktiga beståndsdel, genom att slipa att se vad ämnet
egentligen var. En annan anledning var för äggskal
skulle behandlas på detta sätt var den, att det var risk
att hönsen kunde få vana att själva äta ägg genom
att se hela äggskal kastas in i hönsesek.

I varje fall fingo vi och våra jämsnåriga här i
bygden sådan upplysning och lärdom i förhållandet
att vi värte upp, och vi vet, att allt som inhämtas
i barn dommen sitter i vederbörande hela livet
igenom. Loke sent!